

Lokale aanpak van
gezondheidsverschillen

26 maart 2026

Overdrachtsdocument Gezondheidsverschillen

Wethoudersadviesgroep Pharos-
GezondIn

Samen voor gelijke kansen op gezondheid

Deze handreiking is bedoeld als beknopt document voor wethouders om het thema gezondheidsverschillen te agenderen in de overdracht van hun taken aan nieuwe wethouders of om mee te geven richting het vormen van lokale coalitieakkoorden.

Colofon

Auteurs: Tom Moons
maart 2026

Inleiding

Hoewel landelijke akkoorden zoals GALA, IZA en AZWA steeds meer inzetten op preventie en gezondheid, ziet Pharos dat kwetsbare groepen hierbij nog steeds onvoldoende worden bereikt en betrokken. Mensen met lage SES, beperkte gezondheidsvaardigheden, geldzorgen, beperkte taalvaardigheid, ouderen en nieuwkomers ervaren drempels in zorg en ondersteuning, terwijl hun behoeften het grootst zijn. Dit leidt tot het vergroten van sociaaleconomische gezondheidsverschillen.

De transitie van zorg naar gezondheid vraagt om systemische verandering, met langdurige inzet en samenwerking tussen alle betrokken domeinen. Ongelijkheid wordt verkleind door structurele oorzaken aan te pakken, inwoners om wie het gaat actief te betrekken en zorg en ondersteuning toegankelijk, begrijpelijk en passend te maken. De acht aanbevelingen vormen een concreet kompas om deze omslag in de praktijk te realiseren en te werken aan een samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft op gezondheid.

Voor meer informatie lees het uitgebreide advies: Naar een zorgeloze samenleving voor iedereen (Pharos 2025).

De acht aanbevelingen

1 Benoem het verkleinen van gezondheidsverschillen als centrale opgave

Elke organisatie moet deze opgave opnemen in strategie en dagelijks handelen. Een gezamenlijke visie en leidende principes (zoals inwoners als vertrekpunt, preventie boven symptoombestrijding, en ongelijk investeren) zorgen voor richting en consistentie. Luisteren naar ervaringen van inwoners, professionals en bestuurders is essentieel om prioriteiten scherp te stellen.

2 Werk gelijkwaardig samen

Effectief beleid ontstaat alleen als inwoners – vooral in kwetsbare posities – gelijkwaardige partners zijn in probleemdefinitie, ontwerp, uitvoering en evaluatie. Inclusieve cocreatie verhoogt draagvlak, zorgt dat beleid aansluit op de realiteit en maakt duurzame resultaten waarschijnlijker. Voorbeelden zijn wijkaanpakken en IZA-verkenningen waarbij inwonersperspectief leidend is.

3 Zet in op achterliggende oorzaken van gezondheidsachterstanden

Gezondheid wordt vooral bepaald door sociale determinanten zoals bestaanszekerheid, leefomgeving, veiligheid en werk. Chronische stress door financiële onzekerheid is een belangrijke oorzaak van gezondheidsproblemen. Een integrale, domeinoverstijgende aanpak is daarom nodig, waarin beleid rond wonen, werk, onderwijs, zorg en welzijn samenkomt om structurele oorzaken te bestrijden.

4 Werk aan inclusieve en toegankelijke zorg en ondersteuning

Toegang tot zorg is ongelijk verdeeld. Differentiatie is nodig om aanbod beter te laten aansluiten op verschillende leefwerelden. De checklist 4xToegang helpt bij het verbeteren van 4 elementen van toegang voor aanbod: begrijpelijkheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid en passendheid. Deze vormen de basis om zorg en ondersteuning écht toegankelijk te maken.

5 Sluit aan op de vaardigheden van je doelgroep

Eén op de drie Nederlanders heeft beperkte gezondheidsvaardigheden; dit beïnvloedt sterk hoe zij informatie vinden, begrijpen en gebruiken. Communicatie en begeleiding moeten daarom eenvoudiger, visueler en beter afgestemd worden op de doelgroep. Het Model: 10 kenmerken van een gezondheidsvaardige organisatie ondersteunt organisaties bij structurele aanpassingen.

6 Geef specifieke aandacht aan mensen met een migratieachtergrond

Deze groep is oververtegenwoordigd in kwetsbare doelgroepen, mede door taalbarrières, onbekendheid met het zorgsysteem, trauma, beperkte netwerken en mogelijk wantrouwen. Verbeteringen vragen om:

- Aanpak van onderliggende factoren (zoals toegang, taal, veilige leefomstandigheden)
- Cultuursensitief werken, inzet van tolken en sleutelpersonen

- Samenwerking met zelforganisaties
 - Betere afspiegeling van de samenleving in het zorgpersoneel
- Hierdoor kunnen wantrouwen, miscommunicatie en zorgmijding afnemen.

7 Kies voor een persoonsgerichte aanpak

Persoonsgerichte zorg kijkt niet alleen naar leefstijl, maar ook naar identiteit, achtergrond, waarden, financiële situatie en stressfactoren. Belangrijke elementen zijn:

- Cultuursensitief werken: rekening houden met iemands culturele en sociale context.
 - Brede gespreksvoering: problemen in gezondheid koppelen aan andere leefgebieden, zoals financiën of werk.
 - Sensitieve gesprekken over taboeonderwerpen (roken, discriminatie, schaamte).
- Het EMBOSS-onderzoek toont aan dat brede gespreksvoering een effectieve basis vormt voor persoonsgerichte zorg.

8 Maak digitale zorg toegankelijk voor iedereen

Digitale middelen bieden kansen, maar dreigen gezondheidsverschillen te vergroten als kwetsbare groepen onvoldoende worden bereikt. Verbeteringen vragen om:

- Eenvoudige, begrijpelijke digitale hulpmiddelen, mede ontwikkeld mét gebruikers met beperkte (digitale) vaardigheden.
- Toegang tot hardware en internet (bijv. gratis wifi op publieke plekken).
- Ondersteuning bij gebruik van digitale zorg.
- Stimuleren van digitale vaardigheden.
- Gespreksvoering over digitale behoeften en mogelijkheden van patiënten.

Wethoudersadviesgroep Pharos-GezondIn

De Pharos-GezondIn wethouderadviesgroep bestaat uit enthousiaste wethouders. Dit overleg ondersteunt hen bij de invulling van hun rol bij het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Het maakt wethouders bewuster hoe oog te houden voor de kwetsbare doelgroep. Daarnaast is er een korte lijn met het Ministerie van VWS en nemen zij ons regelmatig mee in actuele ontwikkelingen. Omgekeerd is het ook een manier om lokale knelpunten in de aanpak te agenderen. Tot slot inspireren we elkaar met goede voorbeelden vanuit andere gemeenten. Mocht u zich willen aansluiten bij de wethoudersadviesgroep, dan kunt u uw interesse kenbaar maken via info@gezondin.nu